Електронне наукове фахове видання **"Ефективна економіка"** включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)
www. economy.nayka.com. ua | № 2, 2019 | 28.02.2019 р.

DOI: 10.32702/2307-2105-2019.2.11

УДК 336.6

А. О. Маслов,
доктор економічних наук, доцент
А. Т. Гладковська,
магістрант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУТНІСТЬ, ТИПИ, ФОРМИ, МОЖЛИВОСТІ І ЗАГРОЗИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

A. Maslov
Doctor of Economics, Assistant professor
A. Hladkovska
Master student, Taras Shevchenko National University of Kyiv

ESSENCE, TYPES, FORMS, POSSIBILITIES AND THREATS OF DECENTRALIZATION

На основі здійсненого наукового дослідження, розглянута історія формування наукових підходів до розуміння процесу децентралізації та узагальнено основні теоретико-методологічні підходи вітчизняних та зарубіжних вчених до визначення категорії «децентралізація». Визначено сутність, форми і типи децентралізації, їх основні характеристики та доцільність використання. Проаналізовано основні можливості, які відкриває децентралізації, та загрози, які вона може нести. Досліджено проблеми, пов'язані з вибором форми децентралізації та відповідного її типу.
З'ясовано, що ефективне впровадження реформи децентралізації можливо лише за умови розвинутості інституту демократії, громадянського суспільства, сильних інституцій та ефективного державного управління. Вказано основні виклики для місцевого самоврядування та центрального уряду, які постають у процесу реалізації реформи децентралізації національної економіки.

On the basis of the conducted scientific research, the history of the formation of scientific approaches to understanding the process of decentralization is considered and the main theoretical and methodological approaches of domestic and foreign scientists to the definition of the category of "decentralization" are coincided. The common and distinctive features in the interpretation of the term "decentralization" between the approaches of domestic and foreign scientists are revealed. The essence, forms and types of decentralization, their basic characteristics and expediency of use are determined. The main opportunities that open up decentralization and the threats it can bear are analyzed. The problems connected with the choice of the form of decentralization and its corresponding type is investigated.
It is revealed that effective implementation of the decentralization reform is possible only with the development of the institute of democracy, civil society, strong institutions and effective public administration. The main challenges for local government and central government that are emerging in the process of implementing the reform of the decentralization of the national economy are specified.

Particular attention is paid to the actualization of the study of decentralization in the context of the reforms carried out in Ukraine, as well as in the global global trends towards decentralization due to the inability of the centralized government to cope with the branching of the modern economy.The problem of starting the reform of economic decentralization and the main stages of its implementation was formulated.
The content of the policy of decentralization of economy is characterized. It is revealed that effective implementation of the decentralization reform is possible only with the development of the institute of democracy, civil society, strong institutions and effective public administration. The main challenges for local government and central government that are emerging in the process of implementing the reform of the decentralization of the national economy are specified.

Ключові слова: *децентралізація, державні фінанси, бюджетний федералізм, територіальні громади, місцеве самоврядування, державний бюджет.*

Key words: *decentralization, public finance, budget federalism, local government, communities, state budget.*

Актуальність теми. Реальні фінансові можливості місцевих органів влади нині значно обмежені, крім того, місцеві бюджети не мають повної самостійності, а це, своєю чергою, гальмує демократичні перетворення в країні, тому актуальності набуває питання впровадження децентралізації в Україні. У зв'язку із цим назріла нагальна потреба в необхідності вдосконалення питань децентралізації бюджетної системи України, оскільки вона є однією з основних умов незалежної, обґрунтованої та ефективної діяльності місцевих органів влади, дає можливість збільшувати участь у соціально-економічному розвитку територіальної громади. Ефективність проведення реформування держаних фінансів у контексті децентралізації неможливе без ґрунтовного розуміння теоретичних засад реформи, що обумовлює актуальність обраної теми.

Постановка проблеми. Становлення громадянського суспільства можливе лише за умови оптимального співвідношення централізації і децентралізації у сфері державного управління. Багато європейських країн пройшли реформу децентралізації, що дало поштовх економіці, соціальному розвитку цих країн, особливо їхніх сільських територій. Це обумовлює доцільність вивчення проблеми вибору форми і типу децентралізації, а також актуалізує дослідження можливостей і загроз, які несе децентралізація.

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування теоретичних та практичних положень проведення реформи децентралізації національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ряд зарубіжних науковців досліджував теоретичні проблеми децентралізації, а вітчизняні вчені сконцентрували свою увагу на становленні, розвитку й реформуванні місцевого самоврядування в Україні, серед яких варто виділити таких, як: Амосова О.Ю, Васильєва О.І., Ведель Ж., Ганущак Ю.І, Гладій В.І., Куйбіда В.С., Лелеченко А.П., Линьова К.О., Мацедонська Н.В., Мостовий Г.І., Одинцова Г.С., Скрипнюк О.В., Слухай С.В., Сметанін Р.В., Ткачук А.Ф. та інші.

Виклад основного матеріалу. Історія децентралізації багато в чому склалася ще в XIX – на початку XX ст. Вона базується на висновках економічної теорії і, як правило, містить у собі наступні чотири тези:

1. Децентралізація забезпечує більш ефективне розміщення ресурсів у громадському секторі. Система, при якій рішення про розміщення ресурсів у суспільному секторі приймаються на регіональному і муніципальному рівні, робить суспільний вибір більш точним, дозволяючи враховувати місцеві особливості суспільних переваг.
2. Децентралізація сприяє росту підзвітності органів державної влади в питаннях витрачання бюджетних коштів. Суть даного аргументу полягає у тому, що при децентралізації зв'язок між сплаченими податками й отриманими суспільними благами і послугами виявляється більш прямим і прозорим, оскільки податки стягуються там, де здійснюються бюджетні витрати.
3. Наявність власної податкової бази спонукає регіональну і місцеву владу вживати заходів для її розширення, тобто заохочувати розвиток регіональних і місцевих економік.
4. Наділення регіональної і місцевої влади правом самостійно розпоряджатися бюджетними коштами стимулює їх до скорочення необґрунтованих витрат у суспільному секторі.

Найдокладніше питання децентралізації досліджені Ж. Веделем. Децентралізація, на його думку, полягає у передаванні владних повноважень не державним службовцям і органам, що представляють центральну владу, а іншим органам, що не знаходяться в ієрархічному підпорядкуванні останній, переважно, які обрані населенням [2, с. 392].

Таблиця 1.
Підходи до визначення поняття «децентралізація»

	Децентралізація – це
Decentralization. gov.ua	процес передачі владних повноважень і фінансових ресурсів з центрального до нижніх рівнів державного управління, таких як регіони, провінції, райони і муніципалітети. Під поняттям «процес» розуміється безпосередня участь громадян в політичній і соціально-економічній діяльності, що має посилити процес демократизації в подальшому.
Слухай С.В.	передача прав, відповідальності за надання, коштів на виконання суспільних функцій від центрального управління до підпорядкованих або автономних органів влади або організацій, а також до приватного сектора.
Одинцова Г.С., Мостовий Г.І., Амосов О.Ю.	доцільна відповідність потребам суспільства функціональної відповідальності різних рівнів управління; самостійність у підходах до управління з урахуванням багатоманітності місцевих особливостей при збереженні єдності в основному, в суттєвому.
Гібсон Д., Доннелі Д., Іваневич Д.	процес, який передбачає передачу влади ухвалювати рішення якомога нижчому рівню в межах організації.
Жан-Поль Фагует	передача центральним урядом визначених функцій, з усіма необхідними для їх виконання адміністративними, політичними і економічними атрибутами, до місцевих органів влади, які є самостійними одиницями і суверенними в географічних межах або функціональних сферах діяльності, які визначені на законодавчому рівні.
Кальман Міжей (Угорщина)	Децентралізація потрібна для більш рівномірного економічного зростання і перерозподілу доходів. Органи місцевого самоврядування повинні реалізовувати власні проекти, а для цього їм потрібна власна податкова база, можливість прозорими методами захистити свою частку в центральних податках і певна автономія у використанні частини зібраних податків.
Лелеченко А.	делегування повноважень, ресурсів і відповідальності від центральних до місцевих, напівавтономних державних органів влади, а також до приватних підприємницьких утворень.
Литвак Ж.	передача владних повноважень і відповідальності для виконання державних функцій з центрального уряду до підпорядкованих або напівнезалежних державних органів та/або до приватного сектору.
Линьов К.	процес передачі відповідальності за планування, розподіл та реалізацію ресурсного забезпечення від центральних органів державної влади до регіональних, місцевих органів державної влади і самоврядування.
Юридична енциклопедія	процес розширення та зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів та організацій за одночасного звуження прав і повноважень відповідного центру.

Джерело: складено авторами на основі [4; 7; 8; 11; 14; 15; 16; 17; 18; 20].

Обґрунтування необхідності децентралізації має подвійний характер.

По-перше, «децентралізація, передаючи безпосередньо до рук зацікавлених осіб управління справами, має переваги демократичного характеру», причому демократизм «набагато реальніший в місцевих масштабах, ніж в загальнонаціональних». *По-друге*, «децентралізоване управління, якщо для нього забезпечені необхідні засоби і умови, є набагато менш вагомим і набагато більш практичним, ніж централізоване управління» [2, с. 397].

Існує декілька наукових підходів до трактування сутності категорії «децентралізація». Найбільш поширені трактування децентралізації серед вітчизняних та зарубіжних вчених систематизовано у таблиці 1.

Проте варто зазначити, що в зарубіжній науковій правовій літературі наділення органів місцевого самоврядування окремими державними повноваженнями часто розглядають як спосіб не децентралізації, а деконцентрації.

Якщо принципи централізації і децентралізації регулюють питання взаємовідносин центру і місць, то для розподілу компетенції між різними органами одного рівня управління в латиноамериканських державах, як і в країнах Європи, використовуються принципи концентрації і деконцентрації. Повноваження концентруються в руках одного органу, коли він здійснює всю повноту влади, надану даній адміністративно-територіальній одиниці, тоді як система деконцентрації передбачає розподіл функцій між різними органами однієї ланки [13, с. 34].

Передача повноважень із центру на місця здійснюється шляхом децентралізації, що дозволяє привести послуги, які надає держава, у відповідність із потребами і запитами населення. Перехід до децентралізації – це, свого роду «глобальний зсув влади», що звільняє індивіда від державної опіки і дозволяє будувати демократію

знизу догори. Оскільки для процесу демократичного розвитку дуже важливий зворотний зв'язок між владою і людиною – поінформованість громадян про дії влади та поінформованість влади про реальні потреби конкретного громадянина, то природно, що здійснити це найлегше на базовому рівні влади – місцевому, де громадяни і представники влади живуть поруч [7].

На сьогодні необхідною умовою стабільного розвитку суспільства та ефективного функціонування держави є забезпечення балансу загальнодержавних інтересів не лише з інтересами територіальних громад, а й кооперація та координація цих інтересів на різних рівнях виконавчої влади. Досить важливо розрізняти типи децентралізації, оскільки вони мають різні специфічні характеристики, політичне значення і обумовлюють досягнення успіху. На початку 1980 р. існувало досить поширене твердження, що децентралізація має типи, кожен з яких охоплює відмінні форми [8, с. 11].

Існує *три типи децентралізації* (рис. 1): політична, адміністративна і фіскальна.

Політична децентралізація – це, *по-перше*, передача владних повноважень органам влади на рівень управління, який нижчий центрального; *по-друге*, спільна розробка і реалізація політики шляхом залучення зацікавлених сторін. Політична децентралізація проявляється шляхом деволюції.

Прихильники політичної децентралізації вважають, що рішення, які прийняті шляхом широкого залучення громадськості, будуть кращими і більше відповідатимуть різноманітним інтересам суспільства, порівняно з тими рішеннями, які прийняті політичною владою на національному рівні. Під цим визначенням розуміється, що вибори політичних представників від місцевих виборчих дільниць, дозволяють громадянам краще знати їх політичних діячів, і в свою чергу політичним діячам – вчасно реагувати на потреби і бажання своїх виборців [19, с. 157].

Варто додати, що у цьому контексті політична децентралізація усуває проблему медіанного виборця і дозволяє центральній владі через комунікацію з місцевою владою краще зрозуміти потреби окремих адміністративно-територіальних одиниць.

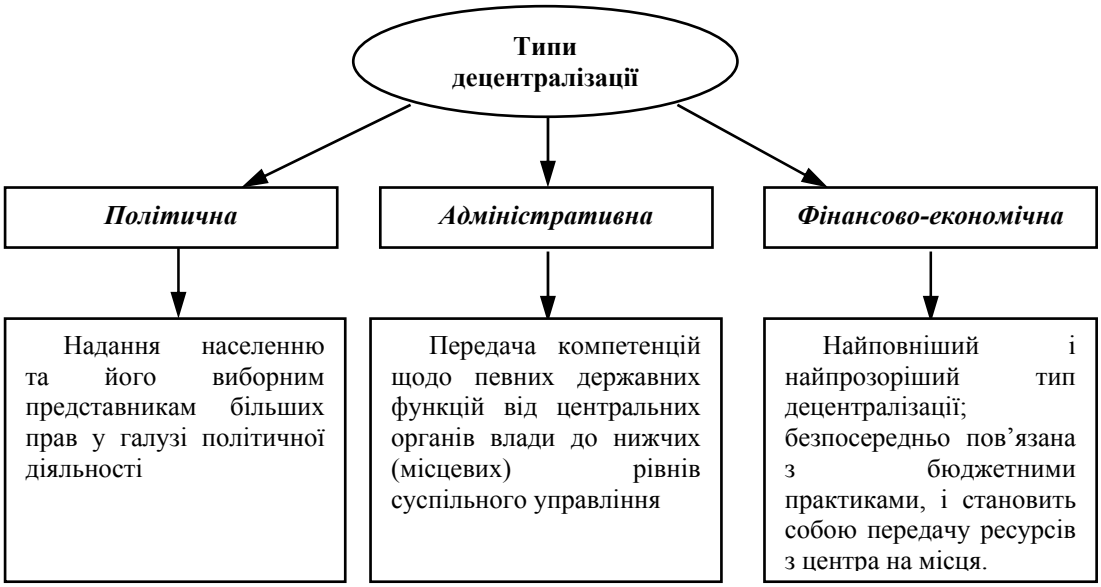

Рис. 1. Типи децентралізації

Джерело: складено авторами на основі [11, с. 37-38; 8, с. 12]

Політична децентралізація часто потребує конституційних чи визначених законами реформ, розвиток політичних партій, посилення законодавства, створення місцевих політичних одиниць і підтримки ініціатив та інтересів громадських груп.

Адміністративна децентралізація спрямована на делегування владних повноважень стосовно процесу розробки і прийняття рішень, ресурсів і повноважень для надання державних послуг у визначених сферах з центрального до нижчих рівнів влади, галузевих управлінь підвідомчих центральним органам влади, агенцій [21].

Адміністративна децентралізація стосується перерозподілу владних повноважень, фінансових ресурсів і відповідальності щодо здійснення планування, фінансування і управління визначених державних функцій від центрального уряду і його органів до відповідних галузевих одиниць місцевих органів влади, підпорядкованим одиницям на всіх рівнях державного управління, напівавтономним державним органам влади, або регіональним органам влади, або асоціаціям (акціонерним товариствам), а також регіональним чи функціональним органам влади в межах визначеної території [12, с. 62].

Адміністративна децентралізація може тільки переміщувати повноваження від центральних урядових посадових осіб у столиці до тих, хто працює в областях (регіонах), провінціях чи районах, а також це може

супроводжуватись створенням сильного галузевого управління або наділення відповідними ресурсами і повноваженнями місцевих влад під наглядом міністерств.

Фінансово-економічна (фіскальна) децентралізація – це делегування фінансових ресурсів та повноважень, формування дохідної частини бюджету. Умови такого делегування часто обговорюються в ході перемовин між центральною та місцевою владою на основі таких факторів, як: взаємозв'язок регіонів, доступність ресурсів та можливості місцевого управління. За умови фіскальної децентралізації місцевим органам влади та приватним підприємствам надають фінансові засоби, повноваження збирати місцеві податки, а також право визначати видатки місцевих бюджетів з метою виконання ними децентралізованих функцій [21].

Узагальнюючи першоджерела, можна виділити п'ять основних форм фінансово-бюджетної децентралізації:

- самофінансування або відшкодування збитків виробництва шляхом плати користувачами за послуги;
- заходи часткового фінансування або виробництва, шляхом яких користувачі беруть участь у наданні послуг, розвитку інфраструктури шляхом фінансових внесків або вкладу робочої сили;
- розширення місцевих доходів (податки на нерухомість, продаж або непрямі платежі);
- трансферти, які переміщують загальні доходи від податків, що надаються центральним урядом місцевим органам влади для загальних або специфічних використань;
- надання дозволу на муніципальні запозичення або мобілізація грошових фондів місцевих органів влади через гарантування займу, кредитів.

Існують також основні форм децентралізації – *деконцентрація, деволюція, делегування* та *дивестиція* (рис. 2).

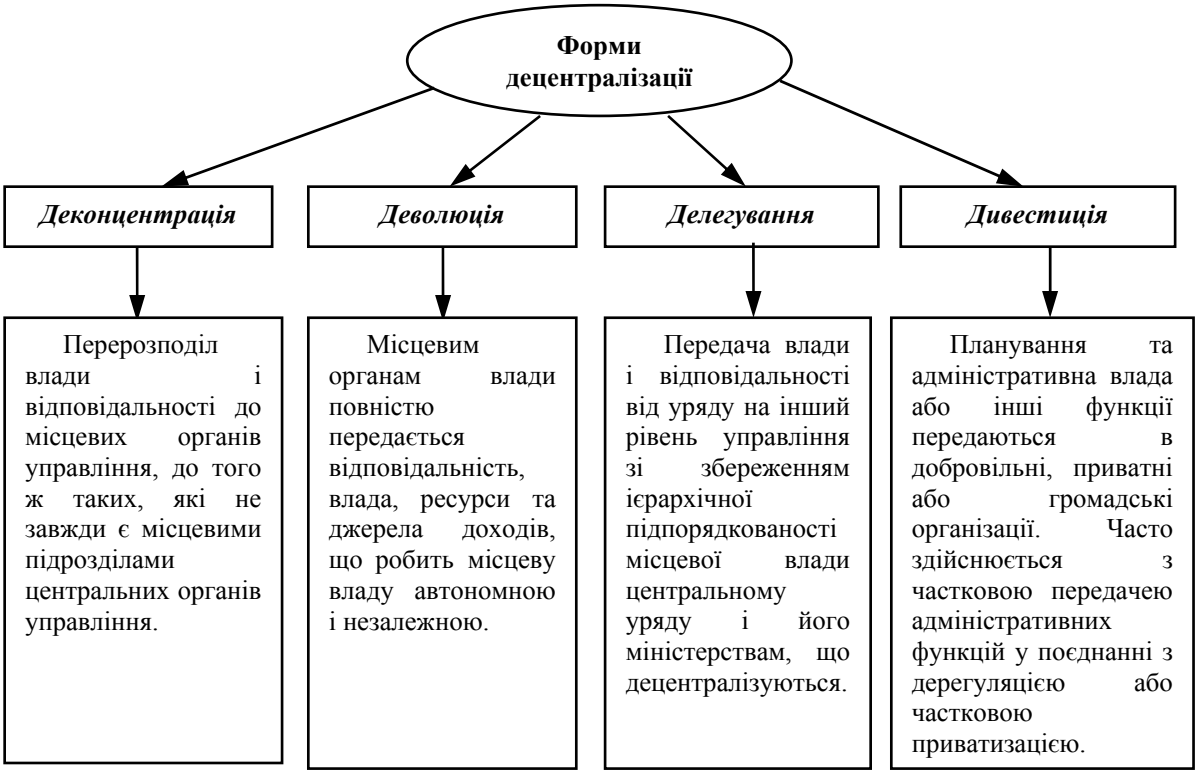

Рис. 2. Форми децентралізації

Джерело: складено авторами на основі [8, с. 12]

Існує два шляхи здійснення адміністративної децентралізації: через такі форми як, *деконцентрація* і *делегування*.

Серед зазначених форм децентралізації найслабкішою вважається *деконцентрація*, яка найчастіше застосовується в унітарних державах. Вона включає в себе перерозподіл повноважень щодо процесу ухвалення рішень, фінансові і управлінські повноваження, а також відповідальність поміж різних рівнів центральних органів виконавчої влади. За таких умов, територіальні або галузеві управління знаходяться в підпорядкуванні тільки центральним органам влади. Управлінські завдання за умов деконцентрації розподіляються на органи одного й того ж суб'єкта управління.

Деконцентрація може застосовуватись горизонтально чи вертикально. Про вертикальну деконцентрацію йдеться, коли функції державного управління передаються підпорядкованим державним

органам, наприклад, міністерству. Горизонтальна деконцентрація має місце тоді, коли на одному управлінському рівні створюють відповідні органи для різних спеціалізованих галузей [12, с. 97].

Делегування – вважається найбільш довершеною моделлю децентралізації, оскільки передбачає передачу важливої частини державних повноважень до виключної компетенції місцевих органів самоврядування [11].

Місцеві органи самоврядування отримують таким чином певні права у деяких сферах у відповідності до чинного законодавства, діють незалежно та мають для цього власні джерела фінансування. Процес прийняття рішень та їх впровадження повністю належить до компетенції місцевих органів самоврядування, а у випадку конфлікту між ними та органами центральної влади відповідальні суди можуть втрутитись лише за наявності порушень законів чи Конституції.

Делегування – це фактично компромісна модель децентралізації, яка знаходиться посередині між передачею повноважень та силою децентралізації. У цьому випадку органам місцевого самоврядування (не мережі органів центральної влади) передаються на виконання певні державні функції, в той час як органи центральної влади проводять певний контроль за виконанням задач та, як правило, мають виділяти кошти з державного бюджету для виконання цих завдань та передавати їх до органів місцевого самоврядування [11].

Тому одним із найважливіших питань децентралізації є питання: до якої межі і за якими повноваженнями може здійснюватись децентралізація. Для відповіді на це запитання ми маємо звернутись ще до одного дуже важливого терміну, без якого неможливо уявити процес децентралізації – *субсидіарність*. Тобто головним критерієм раціональної децентралізації виступає досягнення найвищої якості обслуговування громадян, а головним принципом – субсидіарність, яка визначає найнижчу оптимальну межу втручання уряду в місцеві справи.

Принцип субсидіарності (англ. *Subsidiary* – допоміжний, доповнюючий) – загальний принцип, який передбачає передачу повноважень на прийняття рішень з центрального на нижчі організаційні рівні.

В основу правового регулювання функцій та повноважень місцевого самоврядування більшості зарубіжних держав покладено саме принцип субсидіарності, що є визнаним на загальноєвропейському рівні. Виникнення його пов’язане із формуванням поняття публічної адміністрації – єдиної системи публічного урядування, за якої місцеві органи влади, місцеві інтереси, місцеве самоврядування загалом не протиставляються державним, а навпаки, є інтегрованими в єдиний управлінський механізм, діяльність якого спрямована на комплексне вирішення завдань, що постали перед суспільством у цілому. Втім, органи місцевого самоврядування одного й того ж рівня через нерівність умов (ресурсів) не можуть однаковою мірою забезпечувати розв’язання відповідних проблем. Компетенції органів місцевого самоврядування європейських держав засвідчують, що за принципом субсидіарності місцеві громади можуть реалізувати лише ті компетенції, які захищені державою шляхом створення механізмів фінансового перерозподілу [11, с. 45–46].

Актуальним у ході реалізації децентралізації єпроблема розвиненості та вдосконалення інститутів місцевої демократії, за допомогою яких відбудуться докорінні зміни в процесі управління бюджетною системою, що буде сприяти розвитку демократичних відносин як у цілому в країні, так і на місцевому рівні. Місцеві бюджети мають бути самостійними, фінансово незалежними, мати збалансований бюджет, а також на законодавчому рівні чітко визначені розмежування функцій і повноважень між державними та місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування [9, с. 615].

Спроможні територіальні громади є основою їх соціально-економічного розвитку та забезпечення громадян суспільними благами. Отже, в основі бюджетної децентралізації має бути покладена фінансова незалежність створених громад із чітким розподілом повноважень між усіма рівнями державної влади. Саме бюджетний федералізм вплине на бюджетну автономію місцевих бюджетів. Особливу увагу потрібно звернути на діяльність і відповідальність профільних міністерств за розвиток галузей [9, с. 615].

Функціонування бюджетних установ залежить не тільки від розподілу повноважень між рівнями бюджетів, але й від обсягу бюджетного фінансування. Нині місцеві органи влади ще не мають фінансових можливостей для фінансування всієї соціальної сфери, тому ми вважаємо, що цей етап передачі має бути поступовим, із передачею фінансових ресурсів, а в подальшому за рахунок власних коштів місцевих бюджетів [9, с. 615].

Отже, що ми отримуємо від аналізу базових підходів до децентралізації:

1. держава може здійснювати децентралізацію влади в інтересах населення, на підставі закону, передаючи частину повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування;

2. децентралізація повноважень має відбуватись із урахуванням принципу субсидіарності, тобто, таким чином, щоб передавати повноваження на максимально близький до громадянина рівень управління, який при цьому здатний виконати це повноваження ефективніше, ніж інші органи;

3. передаючи повноваження від органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування більш високого рівня адміністративно-територіального устрою на більш низький рівень, має бути забезпечено передачу необхідних для цього ресурсів і надано право органу місцевого самоврядування приймати рішення щодо переданих повноважень виходячи із місцевих особливостей [9].

Принцип субсидіарності означає також і зобов’язання влади діяти по відношенню до громади таким чином, щоб надати їй можливість вирішувати місцеві питання самостійно. З цього приводу однією з ключових проблем децентралізації є проблема міжбюджетних відносин. Стратегія вирішення цього питання також

раціонально реалізується на підставі зазначеного принципу субсидіарності, хоча при цьому у багатьох країнах спостерігається тенденція концентрації значної частки коштів на центральному рівні. Це часто пов'язано з необхідністю збереження важелів державної влади для реалізації державних пріоритетів на місцевому рівні та з наявністю певного ризику децентралізації.

Деволюція є прикладом найбільш завершеної форми децентралізації та може набувати різних форм, але в основі її ідеї лежить збільшення повноважень на користь органів місцевого самоврядування.

Метою деволюції є посилення органів місцевого самоврядування на користь місцевих громадян, таким чином сприяючи процесу демократизації суспільства. Ця модель, без заперечень, є виграшною для місцевих автономій і передбачає наявність спроможного та відповідального місцевого самоврядування. Крім того, форма децентралізації, за якої відбувається пряма передача планувальних і виконавчих функцій від інститутів влади – організаціям неурядового сектора, представлена дивестицією (divestment), але це не є ні основною, ні найважливішою формою децентралізації, оскільки вона не пов'язана прямо з діяльністю системи місцевого самоврядування. Дивестування часто проводиться з частковою передачею адміністративних функцій, у поєднанні з дерегуляцією або частковою приватизацією.

У ході реалізації децентралізації перед державою можуть постати такі виклики:

- поглиблення регіональних ідентичностей серед населення, сепаратистиських настроїв в окремих регіонах;
- посилення контролю за видатками та їхніми джерелами, обсягами сваволі чиновників та місцевих еліт, зростання незадоволення населення регіонів владою, зокрема центральною, яка демонструватиме неспроможність захистити інтереси та права регіональних громад;
- небезпека відцентрованих тенденцій через вкрай низький рівень відповідальності держави перед адміністративно-територіальними суб'єктами [10, с. 24].

Міжбюджетне фінансування має також низку загроз:

- бюджетна децентралізація передбачає більш широкий спектр повноважень місцевим органам влади, ніж може існувати у центральних органів влади;
- неузгодженість між зобов'язаннями за видатками та їх джерелами і обсягами фінансування;
- місцеві органи влади можуть не мати достатніх важелів і стимулів до збільшення надходжень до бюджетів, а також можуть не мати права самостійно, прозоро, у повному обсязі здійснювати управління власними ресурсами;
- якщо протягом тривалого часу система міжбюджетного фінансування розвивалася непередбачувано, вона не мала науково-методичних підходів до їх розрахунків, то це мало попередній негативний вплив на управління бюджетами в напрямі планування та прогнозування;
- недосконала інституційна та правова база міжбюджетного фінансування не дає поштовху до розвитку інфраструктури регіонів і не сприяє забезпеченню виробництва суспільних благ [9, с. 616].

Висновки. Таким чином, незважаючи на те, що вище класифіковані види децентралізації передбачають в різній мірі делегування повноважень, влади і відповідальності до нижчих рівнів органів влади, напівавтономних державних організацій або приватним підприємствам, центральні органи влади все ж залишають за собою право впливу і низку владних повноважень, які регламентуються під час укладання відповідних контрактів (договорів, угод), збереження права відслідковувати якість надання послуг або виконання делегованих функцій, вносити необхідні корективи (за необхідністю) або достроково розривати укладені договори.

Література.

1. Англійсько-український словник термінів і понять з державного управління / [авт.-уклад. Г. Райт та ін.; пер. В. Івашко]. – К.: Основи, 1996. – 128 с.
2. Ведель Ж. Административное право Франции / Ведель Ж.; [пер. с франц. Л.М. Энтина]. – М.: Прогресс, 1973. – 512 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун. – 2001. – 1440 с.
4. Державне управління і менеджмент: навч. посібник у таблицях і схемах / [Г.С. Одинцова, Г.І. Мостовий, О.Ю. Амосов та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., Г.С. Одінцової]. – Х.: ХарРІУАДУ, 2002. – 492 с.
5. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» – DESPRO. – К. : ТОВ «Софія». – 2012. – 128 с.
6. Лелеченко А.П. Децентралізація в системі державного управління в Україні: теоретико-методологічний аналіз : дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01/ А.П. Лелеченко; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2006. – 194 с.
7. Лелеченко А.П., Васильєва О.І., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. / [А.П. Лелеченко, О.І. Васильєва, В.С. Куйбіда, А.Ф. Ткачук] – К., – 2017. – 110 с.

8. Линьов К.О. Централізація, децентралізація та нелінійність у державному управлінні: автореф. дис. кандидата наук з державного управління: 25.00.01. / К.О. Линьов – Нац. академ. держ. упр. при През. Укр. – К., 2001. – 20 с.

9. Мацедонська Н.В. Децентралізація в Україні та основні шляхи її впровадження в сучасних умовах / Н.В. Мацедонська, Л.М. Кліві денко // Економіка та суспільство. – 2017. – Вип. 8. – С. 613–618.

10. Скрипнюк О.В. Децентралізація влади як чинник забезпечення стабільності конституційного ладу: теорія й практика / О.В. Скрпинюк // Віче: громадсько-політичний і теоретичний журнал. – 2015. – № 12. – С. 22–24.

11. Слухай С.В. Міжурядові трансферти: теорія і практика: монографія. – К.: Аграр Медіа Груп, 2013. – 422 с.

12. Сметанін Р.В. Управління процесом децентралізації державної влади і розвитку місцевого самоврядування / Р.В. Сметанін // дис. ... к. держ. упр.: спец. 25.00.04 / Р.В. Сметанін. – Д.: Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки України, 2010. – 177 с.

13. Штатина М.А. Правовое регулирование вопросов местного управления в странах Латинской Америки / М.А. Штатина. – М., 2003.

14. Юридична енциклопедія: В 6 т. / [ред. кол.: Ю.С. Шемчушенко та ін.] – К.: «Укр. енцикл.» – Т. 2: Д-Й. – 1999. – 744 с.

15. Faguet J.-P. Decentralization and Local Government Performance, Technical Consultation on Decentralization, London School of Economics, Working Group 6: Decentralization and Natural Resources Management, Centre for Economic Performance and Development Studies Institute. – 1997. – P. 5.

16. FAQ on Decentralization retrieved from, [Online], available at: http://www.decentralization.cc/Active_Pages/faqs.asp on 06/23/04

17. Gibson, J. Ivancevich J. and Donelly, J. (1991), *Organization: Behavior, Structure, Processes*, 7th ed., Homewood, Irwin, USA. – P. 507.

18. Litvack, J. (2004), *What is Decentralization? World Bank, Decentralization Thematic Team*, [Online], available at: http://www.ciesin.Org/decentralization/English/General/Different_forms.html on 22.11.2004

19. Slater, R. (1989), *Democratic Decentralization or Political Consolidation: The Case of Local Government Reform in Karnataka*, Public Administration and Development 9, no.2, (April-May), pp. 147–157.

20. The Fiscal Decentralization Initiative for Central and Eastern Europe, *"Разделение полномочий между отдельными ступенями управления стран Центральной Азии: перспективы дальнейшего развития"*, сравнительный анализ, ПРООН, Мировой Банк. – 2002. – С. 7.

21. World Bank, (2001), *Decentralization in the transition economies: challenges and the road ahead, Poverty Reduction and Economic Management Unit, Europe and Central Asia*, pp. 3–11.

References.

1. Rajt, H. and Ivashko, V. (1996), *Anhlijs'ko-ukrains'kyj slovnyk terminiv i poniat' z derzhavnoho upravlinnia* [English-Ukrainian dictionary of terms and concepts of public administration], Osnovy, Kyiv, Ukraine.

2. Vedel', Zh. (1973), *Administrativnoe pravo Francii,* [Administrative law in France], Prohress, Moskva, Rossyia.

3. Busel, V.T. (2001), *Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy* [The great dictionary of the modern Ukrainian language], Perun, Kyiv, Ukraine.

4. Odyntsova, H.S. Mostovyj, H.I. and Amosov, O.Yu. (2002), *Derzhavne upravlinnia i menedzhment: navch. posibnyk u tablytsiakh i skhemakh* [Public governance and management: textbook. manual tables and diagrams], KharRIUADU, Kharkiv, Ukraine.

5. Boryslavs'ka, O. Zaverukha, I. and Zakharchenko, E. (2012), *Detsentralizatsiia publichnoi vlady: dosvid ievropejs'kykh krain ta perspektyvy Ukrainy* [Decentralization of public power: the experience of European countries and the prospects of Ukraine], Shvejtsars'ko-ukrains'kyj proekt «Pidtrymka detsentralizatsii v Ukraini» – DESPRO, TOV «Sofiia». Kyiv, Ukraine.

6. Lelechenko, A.P. (2006), "Decentralization in the system of State governance in Ukraine: theoretical and methodological analysis", Abstract of Ph.D. dissertation, Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

7. Lelechenko, A.P. Vasyl'ieva, O.I. Kujbida, V.S. and Tkachuk, A.F. (2017), *Mistseve samovriaduvannia v umovakh detsentralizatsii povnovazhen': navch. posib.* [Local government in terms of decentralization of powers: тutorial], Kyiv, Ukraine.

8. Lyn'ov, K.O. (2001), "Centralization, decentralization and nonlinearity in public administration", Ph.D. Thesis, Public administration, National Academy of public administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

9. Matsedons'ka, N.V. and Klividenko, L.M. (2017) "Decentralization in Ukraine and ways of its implementation in modern conditions", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 8, pp. 613–618.

10. Skrypniuk, O.V. (2015), "Decentralization of power as a factor of stability of the constitutional order: theory and practice", *Viche: hromads'ko-politychnyj i teoretychnyj zhurnal,* **vol**. 12, pp. 22–24.

11. Slukhaj, S.V. (2013), *Mizhuriadovi transferty: teoriia i praktyka: monohrafiia* [Intergovernmental transfers: theory and practice], Ahrar Media Hrup, Kyiv, Ukraine.

12. Smetanyn, R.V. (2010), "Managing the process of decentralization of State power and local self-government", Abstract of Ph.D. dissertation, Donets'kyj derzhavnyj universytet upravlinnia Ministerstva osvity i nauky Ukrainy, Donets'k, Ukraine.

13. Shtatyna, M.A. (2003), *Pravovoe regulirovanie voprosov mestnogo upravlenija v stranah Latinskoj Ameriki* [The legal regulation of issues of local governance in Latin America], Moskva, Rossyia.

14. Shemchushenko, Yu.S. (1999), *Yurydychna entsyklopediia:* V 6 t. [Legal Encyclopedia: in 6 vol.]: / [ped. kol. : ta in.], vol. 2: D-J., Ukrains'ka entsyklonediia, Kyiv, Ukraine.

15. Faguet, J.-P. (1997), *Decentralization and Local Government Performance, Technical Consultation on Decentralization*, Working Group 6: Decentralization and Natural Resources Management, Center for Economic Performance and Development Studies Institute, London School of Economics, London, UK.

16. Decentralization (2019), "FAQ on Decentralization", [Online], available at: http://www.decentralization.cc/Active_Pages/faqs.asp on 06/23/04 (Accessed 02 Feb 2019).

17. Gibson, J. Ivancevich J. and Donelly, J. (1991), *Organization: Behavior, Structure, Processes*, 7th ed., Homewood, Irwin, USA.

18. Litvack, J. (2004), "*What is Decentralization?*", *World Bank, Decentralization Thematic Team*, [Online], available at: http://www.ciesin.Org/decentralization/English/General/Different_forms.html on 22.11.2004 (Accessed 02 Feb 2019).

19. Slater, R. (1989), "*Democratic Decentralization or Political Consolidation: The Case of Local Government Reform in Karnataka*", Public Administration and Development, vol. 9, no.2, pp. 147–157.

20. The Fiscal Decentralization Initiative for Central and Eastern Europe (2002), *"Separation of powers between individual levels of governance in Central Asia: prospects for further development"*, comparative analysis, UNDP, World Bank, Washington, D.C., U.S.

21. World Bank (2001), "*Decentralization in the transition economies: challenges and the road ahead", Poverty Reduction and Economic Management Unit, Europe and Central Asia*, pp. 3–11.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2019 р.